

Hainakuu
13. päiv
2023

Nummör
14 (542)

Leht mass 0,80 €

UMƏ LEHT

VANA - VÖROMA A RAHVA UMAN KEELLEN LEHT

Pääliina võrokõnõ Hillepi Einar märgotas, mis om kodo

Kae lk 2

Kürsa Ere võtt iist- kõnõlõjana tettüt kokko

Kae lk 3

Määnest vigurit vanastõ pulmarahvalõ tetti

Kae lk 4

Kaika suvõulikooli matkapäiv peetas 12. põimukuu Mamastõn

Timahavanõ Kaika suvõulikooli matkapäiv peetas 12. põimukuu (12.08) Põlva küle all Mamastõn. Alostus om kell 10 Mamastõ küläplatsi pääl. Plaanin om kolm loengut, matk Põlvalõ ja tagasi ni väiku iloõdak.

Seokõrd om suvõulikooli rektri Mamastõ kandi muusigamiis ja keelehoitja Kaha Kaido.

Ligembät teedüst matkapäivä kotsilõ saa kaia kodolehe voroselts.ee päält.

Päivä täpsemb kava trükitäs är 10. põimukuu Uman Lehen.

UL

Hõrilakontsõrt ja pidolinõ teenistüs Urvastõ kerikun

15. ja 16. hainakuul tähistäs Urvastõ kerik tuud, et kerigu edimädsest kirändüsen är märkmisest saa 610 aastakka. Puulpäivä, 15. hainakuu õdagu kell 18 ast kerikun kontsõrdiga üles hõrilamängjä Lordi Duncan Inglüsmaalt. Pühapäivä, 16. hainakuul peetas pidolinõ jumalateenistüs. Külän om piiskop Luhametsa Joel, ütän lüü kogodusõ segakuur ja katõtu om armulaud. Lõpõtusõs süvväs pidopäivä terti.

Ligembät teedüst saa Salumetsa Üllari käest yllar.salumetsa@gmail.com.

Kangsti kandin peetas kodokandipäivi

22. ja 23. hainakuul peetas Kangsti kandi kodokandipäivi. Puulpäiväds tegemise omma Kangsti küläplatsi pääl, sääl kõnõldas paikligust aoluust, paiganimmist, rahvaperimüses ja inemiisi täämbädsist tegemiisist. Õdagu tetäs tulda ja peetas simmanit.

Kodokandipäivä läävä edesi pühapäivä Vanan Roosani, kon õnnistõdas sisse vahtsõst kõrda tettüt kalmauia väreti, peetas kerigu 130. aastapäiväle pühendettüt palvust, tutvustõdas raamatut «Vana-Roosa lugu» ja peetas maaha keriguplatsi laat.

UL

Rõugõ muinastalo man tetäs muistidsit töid. Seo nätlät tetäs Rõugõ muinastalo man kõvastõ kirvõtõüd. Valmis plaanitas meisterdä tankandin tarvitusõl olnu muistinõ vii pääl sõitmisõ ruhe. Niisama lahastas palkõ, selle et päivä ja vihma purõtu kisklavva muinastalo katussõ pääl tahtva vällavahetamist. Kohendõdas ka aida ruukatust. Külälise saava kõkkõ tuud uma silmaga kaia ja uudista.

Tüünädäl lõpun 15. hainakuul peetas muinastüütari päivä, kon Edeva Eremiidi puutüükooli opipoisi näütäse noorilõ, kuis vanastõ puutüüd tetti. Samal aol kõnõlas Tarto Ülikooli arheoloog Rammo Riina, kuis vanastõ püstüdside piili pääl kangast tetti, Rannamäe Eve kõnõlõs lambist ja tuust, kuis villa ja langa saadi. Püstkuan küdsä meistrükõkk Mihkelsi Epp muinasaaliidsi pidosüüke.

UL

RAHMANI JANI PILT

Mooste Elohelü projektijuht Tammõ Liivi.

Mooste folgipido Elohelü kõnõlõs seokõrd rändämisesest

RAHMANI JAN

Seo näädäl lõpp, 14. ja 15. hainakuul, peetas folgipido Mooste Elohelü. Katõl päiväl saa Mooste esi paigun kullõlda kontsõrtõ, tüütarrin ütän lüvvä, laulda ja tandsi. Nigu kombõs saanu om, tulõ pido töösõl päiväl rahvalaulu-tüütüüsi võistluskontsõrt. Et timahavanõ võistluslugu kõnõlõs kolmõst rändäjäst krahvist, kiä tulõva näio kätt pallõma, om rändämise teemä ka festivali töisi tegemiisi man.

Rändämise teemä tugõmisõs omma kõrraldaja vällä märknü päält võistluslalu ka esieräliidsi tegemisi. «Inne festivali võtva kats

rändmuusikut, Niglasõ Ago ja Laube Kadri, uma kontrabassi, klarneti ja mitu lõõdsaga pilli ja läävä Vanna Võromaad pite hääletämä. Pässäküüdiga nimä seiklõsõ, mängvä pilli ja kaesõ, kuis nä rändäjidenä jõudva festivali alostusõs Mooste.» seletäs pido projektijuht Tammõ Liivi.

Pido nakkas pääle joba kell 15 eelkontsõrdiga Mehikuurman. Pidolinõ vallategemine Mooste folgikua iin om kell 18 ja päält tuud nakkasõ pääle edimädse päivä kontsõrdi, kon timahava astva üles Kalkuna Mari, ansambli Eesti Keeled ja Kukerpillid. «Meil om joba mitu aastat riidi õdak olnu sääne, kon saa lõpus tandsi, a inne tuud saa kullõlda rahvamuusika valdkunnan tsihtni näütävät professionaalsõ muusikat.» kõnõlõs Tammõ Liivi.

Pido töösõl päiväl om mitmõn Mooste mõisa paigan päiväprogramm. Kontsõrdi omma Vanaajamajan, Veskiatrin ja Silotornin. Nigu Mooste pidolõ kombõs, võetas tarvitusõ ka vahtsõnõ kontsõrdipaik, miä om timahava Siimnejaam. Päiväkontsõrtõ and kokko 14 kuunsaisu.

Päiväds tegemise juhatusõ sisse õdagudsõ võistluskontsõrdi. Seokõrd võtva mõõti kümme ansambli, kiä esitäs uma nägemüst vahtsõmbast rahvalaulust «Ma saisi korgõl mäe pääl». Päält tuu saava nä esitä viil töösõ vabalt valitu eesti rahvaviisi tüütüüse. Võislusõ hindamiskogon omma timahava Särje Taive, Kanni Tuule, Ehala Olav, Aintsi Tauno ja Tammõ Arno. Uma avvohinna and vällä ka festivali patroon Rütüti Ingrid ja

kontsõrdikullõja saava kah uma lemmiku valli.

«Mu jaos om Mooste Elohelü võlu tuu, et taa ei olõ väega suur festival, om isiklik. Tähelepandmist jakkus egäle muusikulõ ja kooslõsõlõ. Seo om paik, kon vaihta mõttit, saia töisist esinejist inspiratsiooni ja näidega tutvas.» seletäs Tammõ Liivi. A pido kand timä meeles ka laembat mõtõ. «Seol festivalil om aoluulidsõlt olnu sääne tähendus, et taa om ütän pusletük Vana-Võromaa perimüse edesikandmisõ man. Arhiivist löüdäs üles vana viie ja noid luvvas ja esitedäs tan vahtsõst,» seletäs tä.

Mooste Elohelü kavva ja ligembät teedüst pido kotsilõ saa kaia kodolehe moostefolk.ee päält.

Kolmas «Aigu om!» festival tulõ 21.-23. hainakuul

Paiklikku perimüskultuuri, inemiisi, lugusid ja luudust tähtsäs pidäjä Rõugõ kandi festival «Aigu om!» kand sõnomit aigladsõmbast elost. Timahava peetas festivali kolmõl päiväl.

Edimäne päiv, 21. hainakuu om Pähni mõtsapäiv. Tuu päivä tegemise omma Pähni kandin, päämidselt külästuskeskusõ ümbre vai mõtsan. Kavan omma mõlotaminõ, Palo Timoga mõtsankäimine, tüütarõ Otsa Raheliga, Piiri Aini pildinäütüs, kunstnik Sepsivarti

Uku soolakujo vallategemine ja räppar Sammalhabe kontsõrt mõtsa kõlakodadõn.

Töösõ päivä, 22. hainakuu sündmüse omma Viitinän, kon saa kullõlda Reiteri Merle ja Vunderi Eva-Lotta laululatsi kontsõrti, kaia puukujõ tegemist, tetä hõpõehtit ja muud. Tuu päiv peetas ka kalapüügi võistlust «Viitinä kuurits». Õdaku om Viitinä kõrtsi küünõnõ kontsõrt, kon astva üles kiränik Koffi Indrek ja muusik Raska Katariin ni õdagu lõpus

and Kalkuna Mari uma vahtsõ plaadi esitluskontsõrdi.

Kolmanda päivä, 23. hainakuu tegemise omma Rõugõn. Sääl saa kunstikuuri tüütarrin ütän lüvvä, rahvamajan psühholoog Treiali Kadri juttu kullõlda ja muusikidõ Karu Sandra Eowyni ja Liiva Carlosõ

kontsõrdilõ ütän ellä. Festivali aol om esi paigun valla ka näütüisi ja kodokohvikit.

Festivali «Aigu om!» om uman kodokandin ello kutsnu muusik Kalkuna Mari. Ligembät teedüst ja kavva saa kaia kodolehe aiguum.ee päält.

UL

Pulmõ auväreti

VEBERI HILDA

1960. aastidõ paiku olle suvildõ nuuri maal peris pallo. Koolimaja o'lf õkva suurõtti veereh. Lähkül o'lf puut ja tõsõlõ poolõ minnã tsipa rohkõmb maad o'lli üt'eh majah raamadukogo, sidejaoskund ja arstipunkt. Koolimaja vastah o'lf meier.

Noorõ saiva pia egã õdagu kooli man kokko: mängiti võrkpalli, mis lõppi kõgõ rahvastõpalliga. Tihtsãle o'lf koolimajah kino kah. Perãh iks tandsiti. No nii noorõ tutvas saivaki ja tuu kõik lõppi pulmõga.

Poodi man kuuligi, et puulpäävã omma pulma. Ruttu uma kamp kokko. Kes tuu kõõ ja nõõri, kes kirvõ ja puupaku, kes pupõ, rõiva, mõsukausi ja vii. No häitsme nuurpaari jaos kah ja tühi putõl tabureti pääle.

Kõik sai õigõs aos valmis. Poodi nuka takast ilmugi nuurpaari auto. Ruttu nuurvärtel'ete! No saigi tuu rituaal kõik läbi tettü: õnn soovitu häitsmekimbuga ja nuurist võetu. Nuurpaar lãtsõ autohe... ja lãnnõ nã olliki.

Sãänest asja es olõ mi viil nãnnü es kuulnu. Äkki kãändsevã nã meieri ette. Vist

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

unõtiva meile tasu andmalda? Joosimi nãide mano. Antigi meile paprõ seen tasu, a esi nã panniva õkva lõikama. Tuu o'lf tühi putõl.

Lãtsõ pia kuu müüdã ja meil tultõ toda ettevõtmist kõrrata. Nüüd tulle pulmarahvas kah üt'eh. Sai vãega pallo nalla ja naaru. Helle laulgi kõlasi.

Nooriku imã võtsõ tuhã pudõli tabureti päält ja pandsõ sinnã kats täüs pudõlit ja sakummi kah. «No mille nii pallo?» küsõemi mi. Imã vasta: «Mu tütãr lãtt õnnõ üt's kõrd mehele.»

Viil kolmanda pulma kah olliva. Sinnã o'lf mi kamp kah kutsutu. Pulma o'lli koolimajah. Tuust teimi poodi man

joba varramba juttu. Ku mi pulmaliidsiga poodi mano jõudsõmi, nãimi, et auväretiid es olõki. Mehe o'lli kül sääli hobõsõga ja kõõki vankri veereh. Mehe kummuti viil pudõlit. Pulmaliidsi nãteh haari kõõ kãtte, a jãivã tuuga iks ildas. Tuugipoolõst es jãtetã nãid rohost ilma.

Essüjä

Mu kõõgi aknõst vãllã kaiõn laiutasõ verstã jago, kooni mõtsani talupidãjä Niilo Tiidu nurmõ. Sãäl kasusõ õga aastaga esisugumadsõ vilã ja haina.

2021. aasta suvõl kasvi nurmi pãäl vãega korgõ ja paks rügã. Trehvi sãäl lähkül olõma ja kuuli rüäh vãega jãlehet hellü. Lãtsi vilãle lähembahe, helü kattõ. Ku tagasi tulli, jãl sãänesama pãrre helü.

Tuu helü es olõki inemise ega elãjä muudu. Vaihõpãäl lei mul esiki hirmu nahka. Arvsi, et mu kassikõisiga om midãgi halvastõ.

Hulksõ murro piteh ja nãi, et mõlõmba hiirekuninga lesotasõ pãävã kãeh.

Süã es anna rahhu. Jupi ao perãst jalodi jãlki rüã mano. Helü es olõ kohegi kaonu, lãtsõ õnnõ kõvõmbas. Tundu nigu kurgupõhast pitsitãs kiãki vãllã. Vilja es anna hindãl kah minnã kaema, tuu o'lf nii võimsa.

Paari tunni perãst hiilse jãlki hirmukotusõhe. Miil lãtsõ rõõmsas. Nãi, et mõtsa puult korgõ kundi otsast juusk mõkutõn kitsõimã. Vãikene kitsõtall, kelle pãã hõpeldeh õnnõ vilksaf, rühkse imã poolõ.

Tullõ vãllã, et kitsõtall o'lf rühka ãr essünü ja jõudsõ mu tarõ mano vãllã. Põnnõv o'lf tuu, et kitsõimã mõtsa poja appirüükmise ãr kuuldsõ. Vai otsõ tã esi joba villã piteh pujakõist.

LIIRA SINGA

Mikats

Lugu om mi nuurusaost Selin. Meil tullõ plaan nakatõ jãnessid pidãme. Latsil neid hãã süütãsilite ja, mis sãäl pattu salatõ, ahujãnes om jo kah vãega moka müüdã süük.

Üts, tõisi hulgan suurõmb helehahk, müüjä teedã esãne, sai pantus vãikukõisist erãle puuri. Nigu latsil kombõs, saiva karvapalli nime kah. Tuu erãle pantu suur poiss sai nimes Mikats.

Kõik laabu hãste. Kõik nã o'lli hellãkese pããle suurõ Mikatsi. Viimãte lãtsõ tã nii vihatsõs, et mi es lupa latsil tedã süütãgi. Ollimi tohrist naabrimehele kah kaivanu, et esãjãnes om meil vãega kuri.

Sis tullõ mi perepãã sünnü-

pãiv. Naabriperrõst nõstõti tãlle katõvahel ilmadu pirakas kingitüs. Paki pãäl o'lf vinnekiilne kiri «He кантовать» (ei või ümbre kãändã). Seen kükõf hãste suur tummõ jãnes. Puurõ meil o'lf ja ega rikkus jo hãbüasi ei olõ. Ollimi rõõmsa.

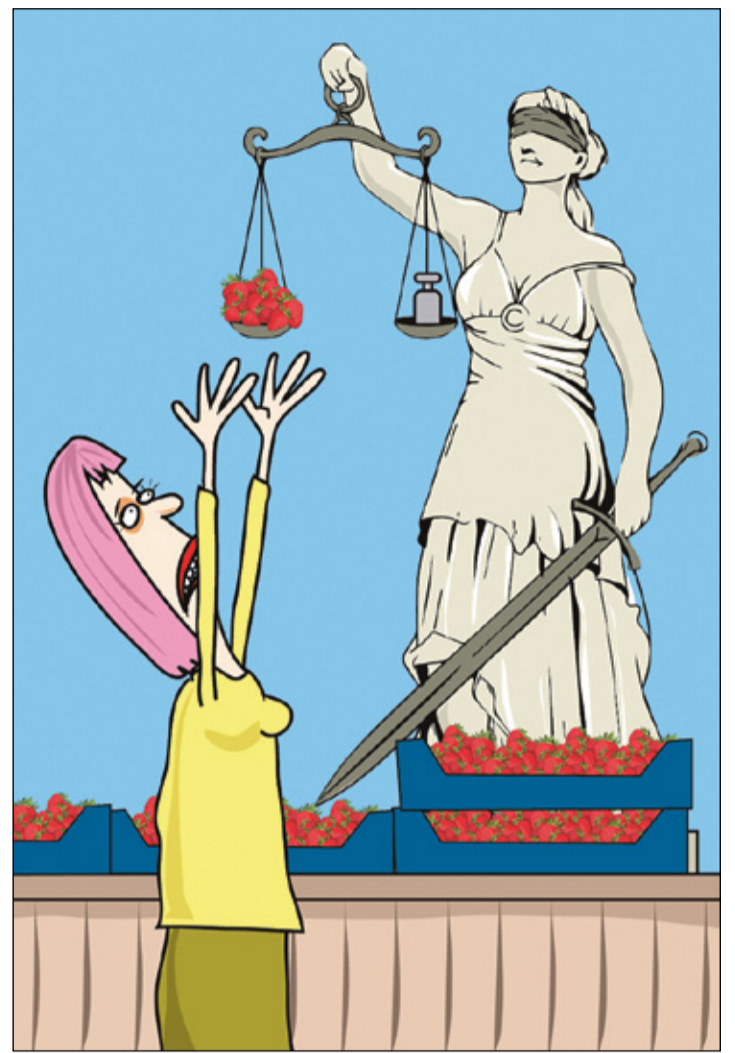
Es lããki pallu aigu, ku nãimi, et mi Mikats om vast pããst segi lãnnü. Kakk karvu ja tege puuri nukka pessã. Ja üt'el ilusõl pãävãl olliki poja kah olõman.

Mis siin viil sellãtede? Madisõst tohtri mõistsõ muiduki paugupããlt Mikatsilõ õigõ «diagnoosi» panda ja ka tãpse «ravi» määrate. Tã ostsõ külãst Mikatsilõ vããrilidse «kavaleri» ja kõrrãld uman keldrin nãile saalahadsõ «kohtingu».

PANGA MILVI

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembãst kotussõst Rõugõ Rebãse külã miis VARUSTINI ANDRES, tunnõtõ ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Autokoolin

Autokoolin naas pããle vahtsõnõ huaaig. Peretütãr, kiã viil keskkoolin opsõ, tahtsõ kah autokooli minnã, a tãl hindãl es olõ viil rahha. Esã rahakott o'lf tuu, miã olukõrra ãr klãtsõ.

Nii jõudsõgi peretütãr esãga viimãtsel minõtil autokooli edimãste loengulõ. Et loeng o'lf joba alanu, es jõvva nã seletã, kiã midã taht, ja esã jãi kah uutma ja loengut kullõma.

Edimãlt kõnõf oppaja, midã koolin opatas ja kuis opikõrraldus om. A poolõ jutu pããlt muutsõ tã teemat. Paistu, et viinavõtminõ o'lf oppajal süãme pããl. Tã kõnõf, et inemise kãävã kül autokoolin, a targas ei saa, selle et tükise puurõn pããga ruuli minemã. Oppajal o'lf jutun hulga nãütid elust ja noid kõnõldõn kaie tã egã kõrd tütõriku esãle otsa.

Esãl tükse naar pããle, selle

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Laul tege rõnna rõõmsas

Ma kuuli raadiost, et laulupido-kanti kah. Ku kiãki koskil jãi kuioma, sõs olõs pidãnü kõvõmbahe laulma. Põvva vasta egãl juhul laulupido avif. A Eestimaa inemisil om muid murõsid viil. Äkki avif laulminõ veidembãs võtta noid kraavõ, miã pããliina uulitsidõ pããle omma kaivõtu. Ja Tar-

et tã es olõ viinamiis. A loengu aigu es nakka tã vaidlõma kah.

Oppaja lõpõf uma loengu pikã moraalijutuga: «Tãl om ausa nãgu iin, a mõtõ kãü iks viina perrã, et kuis saasi veidükese tsiugada. Nii and tã noorilõ halva iinkujju.»

Lõpõtanu loengu, lãtsõ oppaja esã mano ja küsse: «Mis mi sis ti lupõga teemi?» Esã kostsõ vasta, et timã lupõga ei olõ hãtã midãgi, nuu omma jo paarkõmmend aastat o'lnu ja määndsiti rikmiisi ei olõ ette tulnu. Kõnõf viil, et tã om koolioppaja ja koolin kah vahepããl latsilõ liiklusõst kõnõlnu.

Autokooli oppajal naas tuupããle hãbü, et tã o'lf miist lua kaotanu viinamehes pidãnü. «Ma looda, et ti tütrest tulõ sããnesama iinkujulik liiklõja nigu esãgi.» pruuvsõ tã viil pãstã, mis pãstã and.

MUDA MARI

Latsilõ

Vastus saada **üte nãdãli joosul meiliaadrõssi pããle** latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmãhe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vãllã võrokeelitsit vãllãandit.

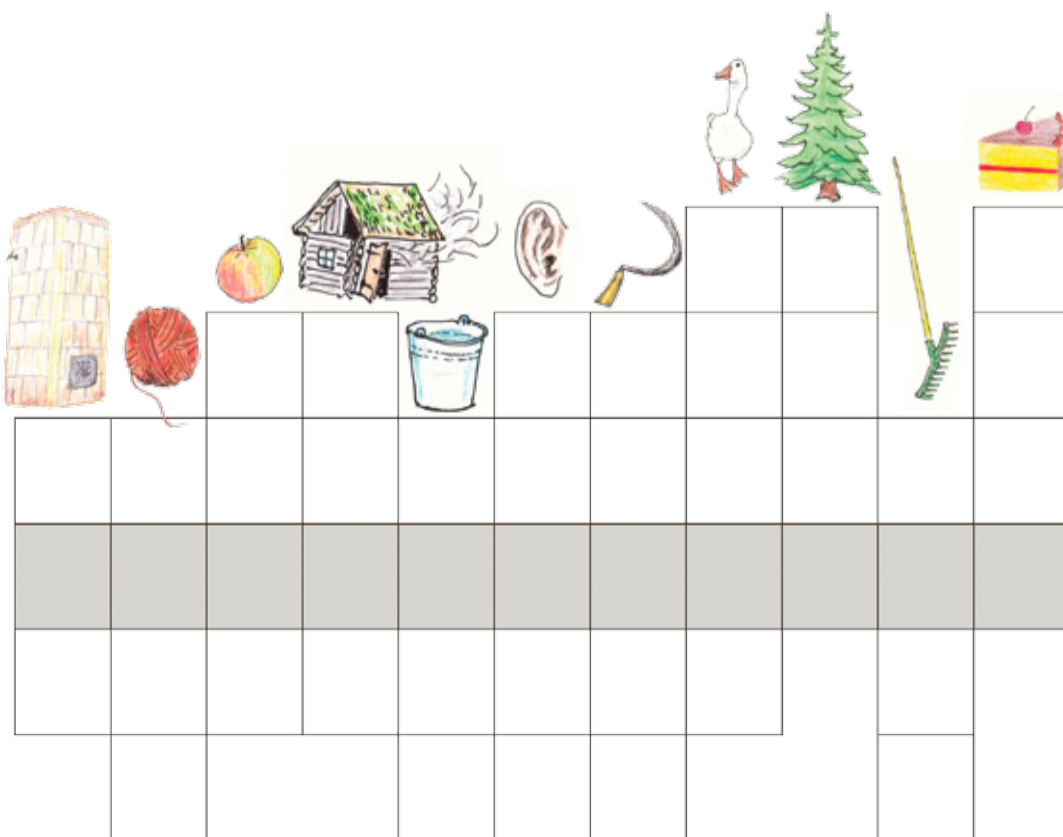
Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevã kõrra vastus:

LAIV TAGASI KãÄNDã!
MA JãI MAAHA!
KIã TI IIST MUIDO
SADAMAN KõNõLõS?

Avvohinna saa TAMMUSÕ RANDO (10) Viimsist.

Tãüdã' ãr ristsõna!
Vastussõs saat teedã', kiã aian tsiristãs.

Telli Uma Leht!

tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.